

Zelena pismenost kao dio strategije razvoja informacijske službe

Čadovska, Ivana; Tkalčić, Ana-Marija

Source / Izvornik: **Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 2017, 60, 65 - 77**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.30754/vbh.60.1.537>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:203:444476>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-02**

Nacionalna i sveučilišna
knjižnica u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

[National and University Library in Zagreb Repository](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**ZELENA PISMENOST KAO DIO
STRATEGIJE RAZVOJA INFORMACIJSKE SLUŽBE**

**GREEN LITERACY AS PART OF A STRATEGY
FOR THE DEVELOPMENT OF INFORMATION SERVICE**

Ivana Čadovska

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
icadovska@nsk.hr

Ana-Marija Tkalčić

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
amtkalcic@nsk.hr

UDK / UDC 027.54:004:054

Pregledni rad / Review

Prihvaćeno / Accepted: 24. 5. 2017.

Sažetak

Zelena pismenost predstavlja sposobnost razumijevanja utjecaja čovjekovih odluka i radnji na okoliš kroz širenje svijesti o održivom razvoju i poticanju kritičkog mišljenja. Zadatak joj je mijenjati ponašanje pojedinca, ali i čitavih institucija. Premda je zelena pismenost definirana još ranih 1990-ih, u isto vrijeme kada nastaje i pokret zelene knjižnice, danas je njezin značaj veći nego ikad. Knjižnice kao dinamične institucije koje prate trendove razvoja te pružaju širok spektar informacija i usluga od početka su prepoznavale važnost ekologije i održivog razvoja. Stoga su logično polazište opismenjavanja svojih korisnika.

Rad ima za cilj predstaviti zelenu pismenost u kontekstu informacijske pismenosti i definirati njezinu ulogu u razvoju knjižnica, a napose informacijskih službi koje predstavljaju središnje mjesto obrazovanja i informiranja korisnika te promicatelja novih usluga i aktivnosti u svakoj knjižnici. Donosi se pregled važnijih ekoloških projekata povezanih s edukacijom korisnika u hrvatskim knjižnicama.

Ključne riječi: zelena pismenost, informacijska služba, održivi razvoj, zelena knjižnica

Summary

Green literacy represents the ability to understand the impact of human decisions and actions on the environment by raising awareness of sustainable development and encouraging critical thinking. Its task is to change the behavior of an individual or the entire institution. Although the green literacy was first defined back in the early 1990s, at the same time when the green library movement was created, it is more important today than ever before. Libraries, as dynamic institutions that follow the new development trends and provide a broad range of information and services, have recognized the significance of ecology and sustainable development from the beginning. Therefore, they are a logical starting point for developing literacy of their users.

This paper aims to introduce green literacy in the context of information literacy and to define its role in the development of libraries, especially within information services which represent the central place of education and informing for the users, and act as promoters of new services and activities in every library. Finally, a brief overview of the most important environmental projects related to user education in Croatian libraries is given.

Keywords: green literacy, information service, sustainable development, green library

1. Uvod

Ekologija i održivi razvoj kao goruće teme u društvu javljaju se već 70-ih godina prošloga stoljeća, osobito nakon održavanja Konferencije Ujedinjenih naroda o ljudskom okolišu u Stockholmu 1972. godine. Komisija za okoliš i razvoj Ujedinjenih nacija definirala je održivi razvoj još 1987. godine u dokumentu „Naša zajednička budućnost“. Prema njoj održivi razvoj predstavlja zadovoljavanje potreba današnjih naraštaja bez ugrožavanja mogućnosti budućih naraštaja u zadovoljavanju njihovih potreba.¹

U obrazovanju i znanosti ekološke su teme također vrlo rano zastupljene, međutim strateški se dokumenti ne donose prije 90-ih godina prošloga stoljeća. Deklaracija Talloires potpisana 1990. godine prva je službena izjava o ekološkoj održivosti u visokom obrazovanju koja se sastoji od deset točaka: povećanje svijesti o održivom razvoju, stvaranje institucijske kulture održivosti, obrazovanje ekološki odgovornog građanstva, poticanje ekološke pismenosti za sve, primjena institucionalne ekologije, uključivanje svih dionika, suradnja za interdisciplinar-

¹ Report of the World Commission on Environment and Development: our common future [citirano: 2017-02-03]. Dostupno na <https://sustainabledevelopment.un.org/content/document-s/5987our-common-future.pdf>.

ni pristup, povećanje kapaciteta osnovnih i srednjih škola, proširivanje usluga i odjeka na nacionalnoj i međunarodnoj razini te održavanje pokreta.² Uslijedile su brojne konvencije i akcijski planovi, poput Agende 21 (1992. godine), Deklaracije Thessaloniki (1997. godine), Svjetske deklaracije o visokom obrazovanju za 21. stoljeće (1998. godine), Povelje o Zemlji (2000. godine)³ i brojnih drugih. Ujedinjeni narodi proglasili su razdoblje od 2005. do 2014. godine desetljećem obrazovanja za održivi razvoj.

Jedan od važnijih europskih dokumenata na navedenu temu jest i Arhuška konvencija o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša, potpisana 25. lipnja 1998. godine. U skladu s konvencijom, usvojeno je nekoliko direktiva – Direktiva 2003/4/EZ o pristupu javnosti informacijama o okolišu, Direktiva 2003/35/EZ kojom je osigurano sudjelovanje javnosti pri izradi planova i programa koji se odnose na okoliš, Direktiva 2001/42/EZ o procjeni određenih planova i programa koji se odnose na okoliš i Direktiva 2000/60/EZ kojom se uspostavlja okvir za djelovanje Zajednice u području vodne politike.⁴

U Hrvatskoj se strateški dokumenti i planovi donose sukladno događanjima na globalnoj razini. Uoči konferencije u Stockholmu, Hrvatska donosi Rezoluciju o zaštiti čovjekove sredine, a 1992. godine Deklaraciju o zaštiti okoliša.⁵ U Deklaraciji se napominje da je nužno unaprijediti planove i programe svih razina odgoja i obrazovanja.⁶ Republika Hrvatska usvojila je Arhušku konvenciju 2007. godine te uskladila hrvatsko zakonodavstvo sukladno konvenciji putem Zakona o potvrđivanju Konvencije o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša, Zakona o zaštiti okoliša, Zakona o pravu na pristup informacijama, Uredbe o informiranju i sudjelovanju javnosti i zainteresirane javnosti u pitanjima zaštite okoliša, Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš i Uredbe o strateškoj procjeni utjecaja plana i programa na okoliš.⁷

Hrvatski sabor 2002. godine donio je Nacionalnu strategiju zaštite okoliša u kojoj je kao jedna od glavnih točaka koju je bitno provesti navedeno informira-

² The Talloires declaration: 10 point action plan [citirano: 2017-02-02]. Dostupno na <http://ulsf.org/wp-content/uploads/2015/06/TD.pdf>.

³ Desha, Cheryl; Karlson Hargroves,. Higher education and sustainable development [citirano: 2017-02-02]. Dostupno na http://eprints.qut.edu.au/69915/1/00_HE%26SD_Extracts_in_Full_-_Header-Footer.pdf.

⁴ Arhuška konvencija [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://www.azo.hr/ArhuskaKonvencija>.

⁵ Matešić, Mirjana. Principi održivog razvoja u strateškim dokumentima RH. // Socijalna ekologija 18, 3-4 (2009), 324. Dostupno i na <http://hrcak.srce.hr/54112> [citirano: 2017-02-02].

⁶ Deklaracija o zaštiti okoliša u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine 34 (1992). Dostupno i na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1992_06_34_865.html [citirano: 2017-02-02].

⁷ Arhuška konvencija. Nav. dj.

nje javnosti o izuzetnom bogatstvu biološke i krajobrazne raznolikosti, stvaranje svijesti o potrebi i važnosti očuvanja te postizanje drugačijeg ponašanja i odnosa pojedinca i zajednice prema raznolikosti.⁸ Godine 2009. donosi Strategiju održivog razvoja Republike Hrvatske u kojoj se kao jedno od načela razvoja spominje i obrazovanje za održivi razvoj te poticanje pismenosti. Prema Strategiji obrazovanje se treba provoditi na tri razine – putem formalnog obrazovanja, putem neformalnog obrazovanja izvan uobičajenih obrazovnih ustanova te putem medija.⁹

Agencija za zaštitu okoliša 2007. godine donosi Izvješće o dostupnosti informacija o okolišu u Republici Hrvatskoj i usuglašenosti s potrebama EEA (Europske agencije za okoliš) na hrvatskom i engleskom jeziku.¹⁰ Agencija također održava Informacijski sustav zaštite okoliša (ISZO).¹¹ Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, uspostavljena 2015. godine, uspostavila je portal okoliša ENVI.¹² Državni zavod za zaštitu prirode uspostavio je Bioportal – Web portal Informacijskog sustava zaštite prirode.¹³

Prvi dokumenti vezani isključivo uz obrazovanje i održivi razvoj nastali su unutar zadnjih desetak godina. Vlada Republike Hrvatske 2011. godine usvaja Akcijski plan za obrazovanje za održivi razvoj. Slično kao i Strategija iz 2009. godine, Akcijski plan podrazumijeva obrazovanje na više razina – formalnoj, neformalnoj i informalnoj. Osobito je istaknuta važnost neformalnog i informalnog obrazovanja te potreba za suradnjom među različitim dionicima.¹⁴ Agencija za odgoj i obrazovanje 2011. godine donosi dokument „Obrazovanje za održivi razvoj: priručnik za osnovne i srednje škole”. Dokument je namijenjen većinom formalnom vidu obrazovanja te, osim teorijskog pregleda, donosi i primjere provedenih projekata.¹⁵

⁸ Nacionalna strategija zaštite okoliša. // Narodne novine 46 (2002). Dostupno i na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_04_46_924.html [citirano: 2017-05-09].

⁹ Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske. // Narodne novine 30 (2009). Dostupno i na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_03_30_658.html [citirano: 2017-02-02].

¹⁰ Izvješće o dostupnosti informacija o okolišu u Republici Hrvatskoj i usuglašenosti s potrebama EEA = Assessment report on availability of environmental information and gaps with regard to EEA needs. Zagreb, 2007. [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://www.azo.hr/lgs.axd?t=16&id=3264>.

¹¹ ISZO – Informacijski sustav zaštite okoliša [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://iszo.azo.hr/Default.aspx>.

¹² ENVI portal okoliša [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://envi-portal.azo.hr/>.

¹³ Bioportal: Web portal Informacijskog sustava zaštite prirode [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://www.iszp.hr/>.

¹⁴ Akcijski plan za obrazovanje za održivi razvitak [citirano: 2017-02-02]. Dostupno na http://www.mzoip.hr/doc/akcijski_plan_za_oor_.pdf.

¹⁵ Obrazovanje za održivi razvoj: priručnik za osnovne i srednje škole [citirano: 2017-02-02]. Dostupno na http://www.azo.hr/images/razno/OOR_2011.pdf.

2. Definiranje zelene pismenosti

Zelena, odnosno ekološka pismenost ključan je dio obrazovanja za održivi razvoj. Premda se sam pojam pojavio u stručnoj literaturi već u 60-im godinama prošloga stoljeća, još uvijek postoji više sinonima. Tako se engleskoj literaturi navode pojmovi *green literacy*, *environmental literacy*, *green information literacy*, *greening literacy*, *ecological literacy*, *Critical Ecological Literacy (CEL)*, te srodni pojmovi poput *environmental education*, *Environmental Adult Education (EAE)*, *Civic ecology*, *Environmental ignorance*, *environmental illiteracy* i mnogi drugi. Pojedini autori navode i razlike među navedenim pojmovima. U hrvatskim prijevodima najčešće se spominju ekološka pismenost, zelena pismenost, ekopismenost, obrazovanje za održivi razvoj (OOR) i slično. U nastavku se rada koristi pojam zelena pismenost, budući da se u kontekstu knjižničarstva najčešće susreće pojam zelena knjižnica i slične izvedenice.

Zelena pismenost dio je informacijske pismenosti, a definirana je tek ranih 1990-ih godina kao sposobnost razumijevanja utjecaja čovjekovih odluka i radnji na okoliš kroz širenje svijesti o održivom razvoju i poticanju kritičkog mišljenja.¹⁶ Može se promatrati i kao set konvencionalnih vještina proširenih tako da uključuju održivo razmišljanje.¹⁷ Zadatak održivog razvoja, ali i zelene pismenosti, jest mijenjanje ponašanja pojedinca i čitavih institucija, kao i mijenjanje trendova i popravljjanje štete.¹⁸ Nužno je za zelenu pismenost poznavanje ekoloških postupaka i pretvaranje istih u svakodnevno ponašanje.¹⁹ Charles E. Roth, jedan od prvih teoretičara zelene pismenosti, kaže da u svojoj osnovi ona predstavlja sposobnost opažanja i tumačenja „relativnog zdravlja“ ekoloških sustava, a zatim poduzimanja odgovarajućih mjera s ciljem održavanja, vraćanja ili poboljšanja zdravlja tih sustava.²⁰

¹⁶ McBride, Brooke; Carol A. Brewer.; Alan R. Berkowitz; William T. Borrie. Environmental literacy, ecological literacy, ecoliteracy: what do we mean and how did we get here? // *Ecosphere* 4, 5 (2013), 1-20 [citirano: 2017-02-03]. Dostupno na <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1890/ES13-00075.1/full>.

¹⁷ Kurbanoglu, Serap; Joumana Boustany. From green libraries to green information literacy. // European Conference on Information Literacy (ECIL), Dubrovnik, 22.-23. listopada 2014 [citirano: 2017-02-03]. Dostupno na ecil2014.ilconf.org/wp-content/uploads/2014/11/kurbanoglu_boustany.pdf.

¹⁸ Isto.

¹⁹ The green library: the challenge of environmental sustainability = Die grüne Bibliothek: ökologische Nachhaltigkeit in der Praxis / edited on behalf of IFLA by Petra Hauke, Karen Latimer and Klaus Ulrich Werner. Berlin : De Gruyter Saur, cop. 2013. Str. 297.

²⁰ Roth, Charles E. Environmental literacy: its roots, evolution and directions in the 1990s. // ERIC Publications; Reports – General (rujan 1992), 10 [citirano: 2017-02-03]. Dostupno na <https://eric.ed.gov/?id=ED348235>.

3. Knjižnice kao promicatelji zelene pismenosti

Knjižnice kao mjesta neformalnog i informalnog obrazovanja te knjižnice kao promicatelji trendova i pružatelji informacija od početka su se uključile u kreiranje politika zaštite okoliša i održivog razvoja. Prvi projekti zelenih knjižnica, nastali ranih 1990-ih godina, bili su većinom povezani s izgradnjom ekološki prihvatljivih zgrada, promicanjem ponovnog korištenja resursa i zaštitom građe i kulturne baštine. Kasniji se projekti sve više orijentiraju na pružanje informacija o ekologiji i održivom razvoju, ali i na obrazovanje korisnika različitih profila.

Knjižnice predstavljaju idealno mjesto za promicanje ekoloških ideja i održivog razvoja, budući da u isto vrijeme omogućavaju dostupnost informacija, ljudskih resursa, tehnologije i fizičkog prostora. Ne smije se zanemariti ni njihova integriranost u lokalnu zajednicu te društvena odgovornost. Dostupnost informacija očituje se u korištenju postojećeg, ali i izgradnji budućeg fonda te korištenju mrežno dostupnih informacija, napose promicanju otvorenog pristupa i ponovnog korištenja resursa. Knjižnice oduvijek prate trendove i društvena kretanja jer su na izvoru najnovijih informacija, ali i koriste nove tehnologije u svrhu unapređenja poslovanja i usluga. U tim se funkcijama očituje i uloga knjižnice kao „moćnog alata za učenje“.²¹ Osim toga, zgrada knjižnice i knjižnica kao javni prostor ostavlja mogućnost uključivanja u rad šireg građanstva, ali i nevladinih udruga i organizacija, subjekata iz gospodarstvenog i kulturnog života sredine u kojoj knjižnica djeluje.

2.1. Uloga informacijske službe

Informacijska služba središnje je mjesto knjižnice i predstavlja prvi kontakt između korisnika i ostatka knjižnice, pa stoga ne čudi njezina uključenost u ekološke aktivnosti knjižnice i zeleno opismenjavanje korisnika. Dora Sečić kaže da pojam informacijske službe „objedinjuje općenito teoriju i praksu uslužne djelatnosti koja povezuje tražitelje informacija s informacijskim izvorima“.²² Pritom izdvaja specifične uloge informacijske službe koje se ogledaju u poučavanju, usmjeravanju i pomoći korisnicima.²³ Korisnici imaju određene potrebe vezane uz obrazovno, kulturno i političko okruženje iz kojeg dolaze i u kojem djeluju. Potrebe su vezane uz informacije koje im knjižnica treba pružiti. Stoga je primarna uloga informacijske službe pružanje informacija. Osim toga, knjižničar informator ujedno je i edukator. Ima ulogu naučiti korisnika kako koristiti izvore

²¹ Aulisio, George J. Green libraries are more than just buildings. // *Electronic Green Journal* 35, 1(2013), 1-10 [citirano: 2017-02-03]. Dostupno na <http://escholarship.org/uc/item/3x11862z>.

²² Sečić, Dora. *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja, 2006. Str. 45.

²³ Isto, str. 40.

u skladu s određenim potrebama i standardima, kako koristiti tehnike pretraživanja i doći brže do željene informacije, kako koristiti internet i mrežno dostupne izvore kao referentni alat, ukazati korisniku na mogućnosti ispisa, slanja i ponovnog korištenja materijala. Komunikacija s korisnikom također je odlučujuća u informacijskoj službi. Ona može biti tradicionalna, odnosno licem u lice, ili se odvija putem tehnologija – telefonski, *online* (putem usluga poput *Pitajte knjižničara*, elektroničke pošte, mrežnih stranica knjižnice, foruma i *chatova*, društvenih mreža i slično).

Gobinda Chowdhury definira zelenu informacijsku službu kao „održivi informacijski sustav koji je predviđen za upravljanje podacima i informacijama i koji proizvodi informacije kao rezultat podržavanja određenih istraživanja, znanstvenih djelatnosti i djelatnosti koje donose odluke“.²⁴ Stoga je važno da informacijska služba unaprijed kreira svoje politike i korake djelovanja na putu prema ekološkoj usluzi i zelenom opismenjavanju.

Harri Sahavirta donosi korake koje je knjižnica Vallila iz Helsinkija osmislila za potrebe svog projekta zelene knjižnice. Prvi je korak pokazati „zeleniji” put, odnosno pokazati korisnicima svojim primjerom kako biti ekološki osvješteniji. Drugi korak jest omogućavanje jednostavnog pristupa informacijama o ekologiji i održivom razvoju. Objedinjavanje zbirke vezane uz ekologiju i održivi razvoj jedno je od rješenja, pri čemu je puno bitnija kvaliteta od kvantitete. Korisnici jednostavno i lako moraju doći do željenih informacija. Treći korak predstavlja konstantno osmišljavanje novih ideja.²⁵

Cilj je informacijske službe poticanje zelenog korisničkog ponašanja. Potrebno je kod korisnika razviti vještine kritičkog promišljanja orijentirane na ekologiju i održivi razvoj, koje će im pomoći pri svakodnevnom odlučivanju. Cijeli je niz usluga i aktivnosti koje informacijska služba pritom može kreirati za svoje korisnike, poput pružanja informacija o ekologiji i održivom razvoju, podučavanja zelene pismenosti putem tečajeva, radionica i predavanja, nabave građe vezane uz ekologiju i održivi razvoj, organizacije izdvojene zbirke u knjižnici, izrade tiskanih materijala, postavljanja obavijesti na mrežnim stranicama i društvenim mrežama, provođenja ekoloških projekata, organizacija aktivnosti, pružanja informacija o lokalnim događanjima i udrugama, pružanja fizičkog i virtualnog prostora ekološkim udrugama i projektima u lokalnoj zajednici.

Oluremi A. Abiolu i Oluchi O. Okere u svome predavanju iz 2011. godine u sklopu konferencije koju je održala IFLA-ina grupa od posebnog interesa za

²⁴ Chowdhury, Gobinda. Building environmentally sustainable information services: a green is research agenda. // *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 63, 4 (2012), 633-647 [citirano: 2017-02-04]. Dostupno na onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/asi.21703/pdf.

²⁵ The green library. Nav. dj., str. 324-330.

pitanje ekološke održivosti i knjižnica²⁶ donose preporuke informacijskim stručnjacima uključenim u zeleno opismenjavanje. Pritom ističu da informacijski stručnjaci moraju iskoristiti različite tehnike i metode u nastojanju da se ostvari bolji pristup informacijama o okolišu, osobito nepismenoj populaciji, putem različitih aktivnosti. Informacijski stručnjaci moraju razviti vještine upravljanja elektroničkim izvorima, pri čemu ulogu ima i formalno obrazovanje knjižničara i informacijskih stručnjaka. Obrazovne ustanove moraju mijenjati planove i programe sukladno razvitku tehnologije, ali trebaju misliti i o obrazovanju u pogledu ekologije, upravljanja i suradnje. Vladine i nevladine organizacije trebaju raditi na tome da se knjižnicama vrati njihova uloga u društvu. Informacijske službe u društvenoj zajednici imaju potencijal doprinosti širem pristupu informacijama i treba ih koristiti za prenošenje informacija o okolišu u ruralnim, odnosno manje dostupnim područjima. Knjižnice trebaju surađivati s drugim interesnim skupinama pri organizaciji konferencija i radionica, što čini njihovo međudjelovanje učinkovitijim i čvršćim. Informacijski stručnjaci moraju naglasiti nabavu lokalnog sadržaja prilikom pružanja informacija o okolišu za svoje ciljane korisnike.²⁷

Kroz svoju ulogu pružanja informacija i edukacije korisnika informacijska služba ima priliku kreirati i nametati politike i programe koji su vezani uz zelenu pismenost i održivi razvoj te na taj način utjecati na korisničko ponašanje utječući na taj način na njihovo svakodnevno odlučivanje i mijenjajući njihove svakodnevne postupke u korist ekološkog razvoja i održivosti.

2.2. Zelena pismenost u hrvatskim knjižnicama

Premda su strateški dokumenti u pogledu zaštite okoliša i održivog razvoja povezani s obrazovanjem i informiranjem javnosti u Hrvatskoj doneseni sukladno istima na svjetskoj razini, projekti zelene pismenosti započeli su desetak godina kasnije. Hrvatske knjižnice također su prepoznale važnost informiranja svojih korisnika i šire javnosti o ekološkim temama.

Pionir među ekološkim projektima u hrvatskim knjižnicama jest „Zelena knjižnica: projekt Društva bibliotekara Istre“, započet 2011. godine. Jedan od specifičnih ciljeva projekta jest i povećanje znanja i vještina te podizanje razine svijesti učenika, studenata, knjižničara i profesora o održivom razvoju i zaštiti okoliša.²⁸

²⁶ Engl. Environmental Sustainability and Libraries Special Interest Group (ENSULIB)

²⁷ Abiolu, Oluremi A.; Oluchi O. Okere. Environmental literacy and the emerging roles of information professionals in developing economies. // Sustainable innovation and green information for all — Environmental Sustainability and Libraries Special Interest Group, IFLA: San Juan 2011, 1-11 [citirano: 2017-02-04]. Dostupno na <http://www.ifla.org/past-wlic/2011/109-abiolu-en.pdf>.

²⁸ Kraljević, Ivan. Zelena knjižnica: projekt Društva bibliotekara Istre. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3 (2013), str. 200. Dostupno i na [www.hkdrustvo.hr/datoteke/1616/vbh/God.56\(2013\),br.3](http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/1616/vbh/God.56(2013),br.3) [citirano: 2017-05-09].

Od 2011. do 2015. godine u projektu je sudjelovalo više od 6000 korisnika, a aktivnosti su uključivale predavanja, radionice, tribine, projekcije dokumentarnih filmova i održavanje mrežnih stranica.²⁹ Od pokretanja ovoga projekta mnoge visokoškolske, narodne i školske knjižnice u Hrvatskoj slijede njegov primjer.

Kao rezultat projekta „Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj“ osnovane su Zelene knjižnice energetske učinkovitosti (ZeeK). Prva takva knjižnica otvorena je u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici 2012. godine u obliku infotočke na četvrom katu, kao dio Zbirke službenih publikacija. U Hrvatskoj je trenutačno osnovano devet ZeeK-knjižnica u narodnim i visokoškolskim knjižnicama (dvije u Osijeku te po jedna u Križevcima, Prelogu, Puli, Rijeci, Splitu, Zadru i Zagrebu).³⁰ Knjižnicama su donirane police i tri paketa materijala nastalog u sklopu projekta.³¹ Prema istraživanju Kornelije Petr Balog i Ljiljane Siber u devet navedenih ZeeK-knjižnica, narodne knjižnice najčešće organiziraju različite radionice, izložbe, predavanja, javne rasprave i radioprograme.³²

Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica pokrenula je 2013. godine program „Zelena knjižnica“ u suradnji s Udrugom za održivi razvoj Hrvatske s ciljem informiranja i educiranja svih skupina građana o ekološkim temama te širenja svijesti o nužnosti očuvanja okoliša.³³

Kao rezultat navedenih projekata, a na inicijativu u projekte uključenih knjižnica, Hrvatsko knjižničarsko društvo 2014. godine osnovalo je Radnu grupu za Zelene knjižnice „s ciljem edukacije javnosti i podizanja svijesti o održivom društvu i nužnosti zaštite okoliša kroz knjižnice i knjižničarska društva“. Radna grupa ubrzo pokreće zajedničku akciju „Pokrenimo zelene knjižnice“.³⁴

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu 2016. godine predstavila je nacionalni projekt „Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku“, također s ciljem informiranja i edukacije svojih korisnika i šire javnosti u području zaštite i očuvanja pri-

²⁹ Zelena knjižnica: o projektu [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://zk.dbi.hr/?p=103>.

³⁰ Petr Balog, Kornelija; Siber, Ljiljana. Green libraries: libraries' country to energy efficiency = Zelene knjižnice: knjižnični doprinosi energetske učinkovitosti. // 3. međunarodni znanstveni simpozij Gospodarstvo istočne Hrvatske - vizija i razvoj, u Osijeku, 22.-24. svibnja 2014. = 3rd international scientific symposium Economy of eastern Croatia - vision and growth, Osijek, 22nd - 24th may 2014./ ur. Anka Mašek Tonković. Osijek : Ekonomski fakultet, 2014., str. 481 [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <https://www.dropbox.com/s/lajux6giaxowp2x/GIH%202014%20-%20final.pdf>.

³¹ Petr Balog, Kornelija; Siber, Ljiljana. Law Students' Information Literacy Skills and Attitudes Towards Environmental Protection and Environmental Legislation. // Libri 66, 3(2016), str. 205

³² Petr Balog, Kornelija; Siber, Ljiljana. Green. Nav. dj., str. 483 .

³³ Program „Zelena knjižnica“ [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/defaultcont.asp?id=10&n=5>.

³⁴ Radna grupa za Zelene knjižnice: Uvod [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na http://www.hkdruštvo.hr/hr/strucna_tijela/50/.

rode.³⁵ Putem projekta ostvarena je suradnja s hrvatskim nacionalnim parkovima i parkovima prirode te su do sada održana predavanja, projekcija filma i izložbe. U suradnji s Javnom ustanovom Nacionalni park Krka Knjižnica je izradila virtualnu izložbu „Prošlost i sadašnjost Krke“ koja sadrži vremensku lentu o povijesti Krke, cjelovite preslike građe o Krki, rubriku *Zeleni kutak* koja sadrži izvore o zaštiti prirode, *Zelenu pitalicu – Krka*, Zelene slikovnice, rubriku *Zeleno, volim te, zeleno* te rubriku *Zelene knjižnice*.³⁶

Jedan od novijih primjera projekt je „Zelena knjižnica“ u Knjižnicama grada Zagreba pokrenut početkom ove godine u 14 knjižnica u mreži. Uključuje edukativna predavanja i radionice za sve dobne skupine korisnika, projekcije dokumentarnih filmova, akcije na javnim površinama, uređenje knjižničnoga okoliša i tematske izložbe.³⁷

3. Zaključak

Informacijska služba kao središnje mjesto u knjižnici oduvijek osluškuje potrebe svojih korisnika te sukladno njima kreira strategije vlastitog razvoja, ali i budućeg cjelokupnog razvoja knjižnice u kojoj djeluje. Za daljnji razvoj informacijske službe, kao i cijele knjižnice, nužno je preispitati njihove uloge u društvu u kojem djeluju te ih prilagoditi trenutnim potrebama i mogućnostima. Josip Stipanov ističe da je razlog postojanja i opstanka knjižnice u povijesti kao potreba i „ogledalo društva i svih njegovih promjena, kao eksteriorizacija čovjekova pamćenja, te njezina bitna društvena uloga, ta nezamjenjiva usluga ostaje i u doba pristupa, za koje je usluga bitna kategorija i glavna društvena odrednica”.³⁸

Klimatske promjene i zagađenje okoliša proteklih su desetljeća gorući problem koji zadire ne samo u sferu politike i ekonomskog razvoja već i društvenih zbivanja na svim razinama. Kao što je rečeno, sektori obrazovanja i znanosti od samih se početaka zanimaju za tu problematiku na teorijskoj, ali i praktičnoj razini. Knjižnice su se od početka uključile u kreiranje projekata i politika zaštite okoliša i održivog razvoja, pružajući primjer izgradnjom ekološki prihvatljivih zgrada, ponovnim korištenjem resursa, zaštitom građe i kulturne baštine, ali i

³⁵ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu predstavila projekt „Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku“ [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://www.nsk.hr/nacionalna-sveucilishna-knjiznica-zagrebu-predstavila-projekt-zelena-knjiznica-zelenu-hrvatsku/>.

³⁶ O virtualnoj izložbi Prošlost i sadašnjost Krke [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://virtualna.nsk.hr/krka/o-izlozbi/>.

³⁷ Projekt Zelena knjižnica [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://www.kgz.hr/hr/zelena-knjiznica/32340>.

³⁸ Stipanov, Josip. Knjižnice i društvo: od potrebe do mogućnosti. Zagreb: Školska knjiga, 2010. Str. 251-252.

informiranjem i obrazovanjem korisnika. Vrlo brzo razvijaju se projekti zelenih knjižnica i zelenog opismenjavanja korisnika.

Hrvatske knjižnice također prate svjetske trendove te razvijaju vlastite projekte i programe zelenog opismenjavanja i pružanja informacija o ekologiji i održivom razvoju svojim korisnicima. Hrvatsko knjižničarsko društvo kao krovna knjižničarska organizacija u Hrvatskoj podržala je projekte i inicijative zelenih knjižnica osnivanjem Radne grupe za Zelene knjižnice, a Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu pokrenula je projekt na nacionalnoj razini. Daljnji razvoj svakako bi trebao uključiti širu mrežu knjižnica i usmjeravanje na zeleno opismenjavanje šire javnosti, kao i projekte javnog zagovaranja. U skladu s navedenim, Dan hrvatskih knjižnica 2016. godine proslavljen je pod sloganom „Knjižnice za bolje sutra. Budimo aktivni, zagovarajmo zajedno!“

LITERATURA

- Abiolu, Oluremi A.; Oluchi O. Okere. Environmental literacy and the emerging roles of information professionals in developing economies. // Sustainable innovation and green information for all — Environmental Sustainability and Libraries Special Interest Group, IFLA: San Juan 2011, 1-11 [citirano: 2017-02-04]. Dostupno na <http://www.ifla.org/past-wlic/2011/109-abi-olu-en.pdf>
- Akcijski plan za obrazovanje za održivi razvitak [citirano: 2017-02-02]. Dostupno na http://www.mzoip.hr/doc/akcijski_plan_za_oor_.pdf
- Arhuška konvencija [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://www.azo.hr/ArhuskaKonvencija>
- Aulisio, George J. Green libraries are more than just buildings. // Electronic Green Journal 1, 35 (2013), 1-10 [citirano: 2017-02-03]. Dostupno na <http://escholarship.org/uc/item/3x11862z>
- Bioportal: Web portal Informacijskog sustava zaštite prirode [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na: <http://www.iszp.hr/>
- Chowdhury, Gobinda. Building Environmentally Sustainable Information Services: A Green IS Research agenda. // Journal of the American Society for Information Science and Technology 63, 4 (2012), 633-647 [citirano: 2017-02-04]. Dostupno na onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/asi.21703/pdf
- Deklaracija o zaštiti okoliša u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine 34 (1992). Dostupno i na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1992_06_34_865.html [citirano: 2017-02-02].

- Desha, Cheryl; Karlson Hargroves. Higher education and sustainable development [citirano: 2017-02-02]. Dostupno na http://eprints.qut.edu.au/69915/1/00_HE%26SD_Extracts_in_Full_-_Header-Footer.pdf
- ENVI portal okoliša [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://envi-portal.azo.hr/>
- ISZO – Informacijski sustav zaštite okoliša [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://iszo.azo.hr/Default.aspx>
- Izvešće o dostupnosti informacija o okolišu u Republici Hrvatskoj i usuglašenosti s potrebama EEA = Assessment report on availability of environmental information and gaps with regard to EEA needs. Zagreb, 2007. [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://www.azo.hr/lgs.axd?t=16&id=3264>
- Kraljević, Ivan. Zelena knjižnica: projekt Društva bibliotekara Istre. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3 (2013), 199-204. Dostupno i na [www.hkdrustvo.hr/datoteke/1616/vbh/God.56\(2013\),br.3](http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/1616/vbh/God.56(2013),br.3) [citirano: 2017-05-09].
- Kurbanoglu, Serap; Joumana Boustany. From green libraries to green information literacy [citirano: 2017-02-03]. // European Conference on Information Literacy (ECIL), Dubrovnik, 22-23. listopada 2014. Dostupno na ecil2014.ilconf.org/wp-content/uploads/2014/11/kurbanoglu_boustany.pdf
- Matešić, Mirjana. Principi održivog razvoja u strateškim dokumentima RH. // Socijalna ekologija 18, 3-4 (2009), 323-339. Dostupno i na <http://hrcak.srce.hr/54112> [citirano: 2017-02-02].
- McBride, Brooke B.; Carol A.; Alan R. Berkowitz; William T. Borrie. Environmental literacy, ecological literacy, ecoliteracy: what do we mean and how did we get here? // Ecosphere 4, 5 (2013), 1-20 [citirano: 2017-02-03]. Dostupno na <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1890/ES13-00075.1/full>
- Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu predstavila projekt „Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku“ [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://www.nsk.hr/nacionalna-sveucilisna-knjiznica-zagrebu-predstavila-projekt-zelena-knjiznica-zelenu-hrvatsku/>
- O virtualnoj izložbi Prošlost i sadašnjost Krke [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://virtualna.nsk.hr/krka/o-izlozbi/>
- Obrazovanje za održivi razvoj: priručnik za osnovne i srednje škole [citirano: 2017-02-02]. Dostupno na http://www.azoo.hr/images/razno/OOR_2011.pdf
- Petr Balog, Kornelija; Siber, Ljiljana. Green libraries: libraries' country to energy efficiency = Zelene knjižnice: knjižnični doprinosi energetske učinkovitosti. // 3. međunarodni znanstveni simpozij Gospodarstvo istočne Hrvatske - vizija i razvoj, u Osijeku, 22.-24. svibnja 2014. = 3rd international scientific symposium Economy of eastern Croatia - vision and growth, Os-

- jek, 22nd - 24th may 2014./ ur. Anka Mašek Tonković. Osijek : Ekonomski fakultet, 2014., 478-487 [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <https://www.dropbox.com/s/lajux6giaxowp2x/GIH%202014%20-%20final.pdf>
- Petr Balog, Kornelija; Siber, Ljiljana. Law students' information literacy skills and attitudes towards environmental protection and environmental legislation. // Libri 66, 3(2016), 201-212.
- Program „Zelena knjižnica“ [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/defaultcont.asp?id=10&n=5>
- Projekt Zelena knjižnica [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://www.kgz.hr/hr/zelena-knjiznica/32340>
- Radna grupa za Zelene knjižnice: Uvod [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na http://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/50/
- Report of the World Commission on Environment and Development: our common future [citirano: 2017-02-03]. Dostupno na <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>
- Roth, Charles E. Environmental literacy: its roots, evolution and directions in the 1990s. // ERIC Publications; Reports – General, rujna 1992.ostali bibl. podaci? godina? [citirano: 2017-02-03]. Dostupno na <https://eric.ed.gov/?id=ED348235>
- Sečić, Dora. Informacijska služba u knjižnici. Lokve: Benja, 2006.
- Stipanov, Josip. Knjižnice i društvo: od potrebe do mogućnosti. Zagreb: Školska knjiga, 2010.
- Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske. // Narodne novine 30 (2009). Dostupno i na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_03_30_658.html [citirano: 2017-02-02].
- The green library: the challenge of environmental sustainability = Die grüne Bibliothek: ökologische Nachhaltigkeit in der Praxis / edited on behalf of IFLA by Petra Hauke, Karen Latimer and Klaus Ulrich Werner. Berlin : De Gruyter Saur, cop. 2013.
- The Talloires declaration: 10 point action plan [citirano: 2017-02-02]. Dostupno na <http://ulsf.org/wp-content/uploads/2015/06/TD.pdf>
- Zelena knjižnica: o projektu [citirano: 2017-05-09]. Dostupno na <http://zk.dbi.hr/?p=103>